

משיכיר בין תכלת ללבן

הקדמה

הנה כבר הארכנו בס"ד בספר ים החכמה - תשס"ה בענין הודוש התכלת בזמן הזה, עיין שם היטב ומשם באר"ה דכל מיני התכלת שנתגלו עד עתה על ידי כמה צדיקים נ"ע ולהבדיל אא"ה כמה דוקרים וכו', נופלים עליהם כמה קושיות המורות, באופן שעדיין אנחנו לא נדע הדרך נלך בה להכריע איזהו התכלת הנכון אשר בזמן שהיה הבית על מכוננו היו צובעים מדמו תכלת כדאיתא בחז"ל.

והנה בזמן האחרון עלה על הרעיון, דשמוא המין היותר דומה לחלזון הנזכר בחז"ל הוא המין הנקרא בלע"ז בשם יקינטינה - ינטינה, אשר כבר חקר בו הרבה הרב הרצוג ז"ל, והוא לאשר הוא דומה להחלזון הנזכר בחז"ל מכמה צדדים, הדא, דברייתו דומה קצת לדג כמבואר ברמב"ם שהחלזון הוא דג. ועוד דדמו שחור. ותו, דעולה מן הים אחת לכמה שנים. ועוד בה רביעיה לחיותו תולעת כמבואר ברש"י ובערוך,

והמשיכתו יוסף עליו, דצבעו החיצון שהוא ביתו הוא תכלת. וכל אלו הם המה הסימנים הנזכרים בחז"ל וברמב"ם ובספרי הראשונים, וכדיבואר עוד להלן בס"ד.

א.

תכלת נקרא פורפירא - ג' מינים כלולים תחת השם הנקרא פורפירא

נודעים דברי הראב"ה (ברכות ט' ע"ב) דהתכלת נקרא פורפירא בלע"ז, וכן נמצא הרבה בדברי האחרונים*.

והנה במהות הפורפירא הביאו ספרי החוקרים שבזמנינו מספר קודקס יוסמיניאנוס שהפורפירא הוא שם כללי של חלזון שהוא תולעת, וכלולים בו ג' מינים שכולם תולעת, ובשלתם השתמשו בזמן חז"ל להוציא מדמו צבע. האחד נקרא בלאמא, ומוזה עשו ארנמן, וכנראה שהוא המורעקס של זמנינו שיש משתמשים עמו לתכלת ונקרא ארנמן

א. עיין שלטי גבורים פרק ע"ט, חוות יאיר מקור חיים סימן י"ח, מוסף הערוך ערך פורפירא (עי"ש שהוא תכלת), תפארת ראם על היראים סימן ת"א, תפא"י קופת הרוכלים ריש שבת.

המין השלישי הוא הנקרא יקניטינה, ומין זה הובא בספרי הראשונים בשם יקניטינה או ינטינה, ולהבדיל אא"ה נזכר בספרי המדע בזה השם בתור מין הלזון שמפיקים מדמו תכלת. ומכאן המלפנים היו משתמשים בו להפיק מדמו תכלת, והוקרי זמנינו העלו בפשיטות שיקניטינה הנזכר הוא הנקרא היום בשם ינטינה בהסרון הק, כפשוט ליודעי לשון.

ב.

מהות המין הנקרא ינטינה – סימני גופו

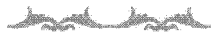
והנה זה המין הנקרא ינטינה העיד בפני מומחה אחד העוסק מ' שנים בהוצאת תכלת מזה המין (הרב שאל קפלן), שמעט מאוד יש בכתבי המדע על זה המין, יען שכחיים הנה אינו מצוי זולת בא"י, ונרשום הסימנים שידענו בכירור דאית ביה.

א) **נקרא** ינטינה או יקניטינה, והוא אחד מג' המינים הכלולים בהלזון הנקרא בשם פורפירא.

ב) **מין** זה היה מצוי מלפנים גם בצידון, כדמצינו עדות משני חוקרים מאו"ה שהיו משתמשים עמו בצידון, אלא שכחיים הנה שוב אינו מצוי זולת בא"י.

כהה קוצים, כי באמת זה המין הנקרא מורעקס הנ"ל עיקר דמו הוא בצבע ארגמן כנזכר בכל ספרי החוקרים, ובכל הדורות היו מפיקים מדמו ארגמן, אלא שלאחרונה לפני כעשרים שנה יצרו מציאות מחודשת להוציא ממנו צבע תכלת, והוא על ידי שמפרידים הארגמן וכו' עד שמפיקים ממנו צבע תכלת, אולם מציאות זו – להוציא מהמורעקס צבע תכלת לא היתה קיימת לשעבר, ואין לה מקור בכל הספרים הקדומים אשר עד לפני כעשרים שנה, ובודאי שבהו"ל (להבדיל אא"ה) לא נזכר כלל היות התכלת והארגמן שניהם יוצאים מאותו החלזון. ועוד שזה המורעקס הוא מין מצוי מאוד, ובהו"ל איתא ההלזון שממנו הוציאו התכלת אינו מצוי כלל זולת בצידון. ועוד דבהו"ל איתא ההלזון יוצא מן הים אחת לשנים הרבה ועולה ליבשה, ואילו המורעקס אינו יוצא לעולם מן הים, ולכן פשוט שזה המין הנקרא מורקס היו מוציאים מדמו בזמן הו"ל ארגמן לבד ולא תכלת, ולכן לא הוא התכלת שהיו צובעים בדמו תכלת.

המין השני הכלול במיני הפורפירא, גם הוא מוציאים ממנו ארגמן ולא תכלת, ולכן אינו נוגע להחקירה דילן, יען דבלא"ה לא קיימת מציאות להוציא מדמו תכלת.

ב. ועיין בקובץ בית אהרן וישראל גליון קכ"א מאמר הר"ר דוד שפירא, ובגליון קכ"ד הר"ר יעקב גולדשטיין.

ח| **צבע** דמו כארגמן הנוטה מעט לכחול, ואולם כאשר מוציאים ממנו כמות גדולה היא בצבע שחור כדוי, ואמנם כשמוסיפים בו הסממנים הנזכרים ברמב"ם, נהפך דמו לתכלת.

ט| **אין** לו קיום כי אם במים מלוחים.

י| **יש** בו ב' מיני דם, דם התמצית שהוא דם חיותו המתפשט בגופו, ודם נוסף דמיפקד פקיד תוך שלפוחית מיוחדת, וזוהו הדם שבכיס מוציאים צבע התכלת.

יא| **אין** בו גידים ועצמות.

יב| **הוא** כתולעת שאין בו חלוקת אברים, אלא שמצד מעלה יש לו רגלים, וביתו אטום ודומה לדג.

יג| **עיקר** מאכלו מיני סם הממיתים אנשים, ומ"מ זה הסם הגם שהוא ממית אחרים אינו אינו מזיק לעצמו.

יד| **והנה** לדעת החוקר הנ"ל קשה מאוד לידע באופן מדויק סדר גידול זה הדג מחמת שלא נבדק דיו, אבל זאת ידוע בודאי שהרבה מינים יש הדומים בטבעם לדג זה, ואותם המינים ידוע בבירור שבתחילת גידולם נמצאים בתחתית הים, ותקועים בארץ כדוגמת הצומח, וגופם מתנועע במקום גידולם אילך ואילך כאילן קמץ, ובהמשך הזמן מת האילן ונעקר הדג מן האילן ועולה למעלה על הים מחמת דקותו וחלישותו, ומסתבר שגם זה המין הוא כן לסיבת חיותו דומה בטבעו להמינים הנ"ל.

ג| **גורן** מראה גופו דומה לים, כלומר, צבע תכלת הנוטה מעט לירקרק, ולכן בעלותו למעלה על גבי המים, כמעט שאינו ניכר למראה העין להעומד מבהוץ, כי מראהו נדמה לים, ולכן אין העופות יכולים לתפסו, כי מראה גופו כתכלת כדאיתא בשבת כ"ו ע"א. ואף הדגים שבעומק הים אינם יכולים לתפסו, כי מצדו התחתון הוא נראה כמראה הים מתחתיו, באופן שכל גופו נראה כמראה הים שהוא תכלת, אלא שב' גווני תכלת אית ליה, האחד מצדו העליון והשני מצדו התחתון.

ד| **תבנית** דיוקנו מצדו העליון דומה לדג שיש לו קשקשים, ואמנם מצדו התחתון הוא דומה לתולעת.

ה| **הוא** עגול כתולעת, ובראשו יש לו כמין ויו הבולט מעט לחוץ כצורת הלזון, וכדוגמת הוי"ו שתוקעים אותו בכותל כדי לתלות עליו דברים, שהוא כמסמר התקוע בכותל וראשו מתעגל כלפי מעלה (שבאופן זה אין החפצים הנתלים עליו חוזרים ליפול. וכמשמעות שם האות וי"ו וכמ"ש בית יוסף או"ח סימן ל"ו בצורת האותיות).

ו| **עיקר** גידולו בים ומ"מ עולה ליבשה (לשפת הים) מחמת תרונות והגשמים וכו' אהת לשנים הרבה.

ז| **בעלותו** ליבשה עולים ממנו רבים למאות ואלפים.

דמלפנים היו משתמשים בו להפיק מדמו תכלת.

והנה יעויין להרמב"ן בפרשת תרומה (עה"פ ועשית בגדי קודש אשר לאהרן) שהטעם שאין התכלת מצוי בזמננו, הוא לפי שמלכי העכו"ם גנזוהו מחמת הפצם להשתמש בו לצורך עצמם, ומכאן דעכ"פ הוא קיים גם היום אלא שהוא נעלם, והעיד בפני מומחה גדול הבקי בדגים שאין עוד היום מין דג סמוך לחופי א"י העולה ליבשה שאפשר להפיק מדמו צבע תכלת זולת זה, באופן שפשיטות הסימנים הנזכרים בהו"ל (ובדלהק) א"א לאוקמינהו בדג העולה בא"י זולת זה הדג ינמינה.

גב מה שהוא נכלל במין הפורפירא, הנה יעויין לבעל העיטור (ה"ב שער הציצית דף כ"ט ע"ב) דתכלת בערביא הוא למאסמא, ובספר פתיל תכלת להגה"ק מראדזין (עמוד נ"ה) הביא מזה ראיה להדג שלו הנקרא בלשון לאטי"ן עתיק למאסיה, ודומה קצת. ואמנם אחרוני זמנינו כתבו דבלשון ערביא פורפירא אכן נקרא למאסמא.

ב) **מציאורת** היות מין זה היה מצוי מלפנים בחופי הלבנון, וכדיום הזה הוא מצוי בא"י – הנה כי כן מבואר בשבת (כ"ז ע"א) "יוגכים אלו ציודי הלזון מסולמות של צור ועד חיפה".

ג) **גוזן** מראה גופו דומה לים, כלומר, צבע תכלת הנוטה מעט לירקרק – כן איתא בהו"ל (שבת כ"ז ע"א) שההלזון מראה גופו דומה לתכלת. וכ"ה

מזו **אי** אפשר להוציא דמו בדיקה בעלמא כי אם ע"י פציעה, אלא שמ"מ מחמת דקותו וחלישותו אפשר לפוצעו בידים מבלי צורך לקורנם.

מזו **על** הרוב אי אפשר להוציא דמו מבלי נטילת נשמה, ואולם אומן מומחה יכול להוציא דמו מבלי נטילת נשמה.

יז) **בהיות** צבע הדם לבדו בלתי הוספת סממנים צפון מעבירו.

יח) **דמיו** יקרים להיותו זן נדיר שאינו מצוי, ואף אינו עולה ליבשה כי אם אחת לשנים הרבה וכנ"ל, ובים גופא קשה להכירו כנזכר.

ג.

מדברי חז"ל והפוסקים בענין הסימנים הנ"ל

ומעתה נבוא לדון מדברי חכמינו ז"ל והפוסקים בכל אחד מאלו הסימנים אחת לאחת למצוא השבון.

א) **נקרא** ינמינה או יקינמינה והוא אחד מג' מיני הפורפירא –

והנה בערוך ערך תכלת מבואר דהלזון הוא יקינמינון, וכן איתא במד"ר (אסתר פרשה ב' / ז) חור כרפס ותכלת, רב ביבי אמר טיינון, והיינו נמי מלשון יקינמינון.

והרי דהלזון הוא מזה המין הנקרא יקינמינה או ינמינה (דהיינו הך אלא שהוא בחסרון הך וכנ"ל). וכבר הזכרנו דבספרי חז"ל, ולהבדיל אא"ה בספרי המדע נזכר הלזון הנקרא בשם זה בתור מין הלזון שמפיקים מדמו תכלת. ומכאן

החלזון דבעל התכלת אינו חלזון אלא דג, ועיין לבעל התכלת שנדהק לאוקמי אשני אונקלאות כמין קרנים היוצאים מראש החלזון. איברא, לדברינו ניהא).

זו עיקר גידולו בים ואחת לשנים הרבה עולה ליבשה מחמת הרוחות – הנה מציאות היות עיקר גידולו בים ופעמים עולה ליבשה, כן מבואר בספר הקנה החלזון עיקר גידולו בים ועולה גם ליבשה, ובחז"ל (מנחות מ"ד ע"א) מבואר העולה אחת לע' שנה, ואף זה הדג עולה אחת לשנים מרובות. והגם שזה המין אין יציאתו ליבשה קבועה אחת לע' שנים, אולי גם כוונת חז"ל הוא לעתים רחוקות, ושבעים שנה לאו דוקא.

ויש לעיין מהך דאיתא בש"ס (מנהרין צ"א ע"א) דהעולה להר רואה שם חלזון, ולמהר כשירדו גשמים נתמלא ההר כולו חלזונות, ועי"ש ברש"י ד"ה חלזון תולעת שיוצאת מן הים אחת לשבעים שנה, ומשמע דאירי בהתולעת דתכלת דעלה הוא דאיתמר דעולה אחת לשבעים שנה, ומשמע דיוצא מן הים ועולה להר, ואילו זה המין הנזכר אינו עולה להר אלא לשפת הים. ושמא שפת הים נחשב כהר לערך המים. וצ"ע דשמא כוונת חז"ל להר ממש. גם צ"ע דזה הדג אינו עולה אלא מחמת הרוחות, ובחז"ל איתא דעולה מחמת הגשמים, ואולי לצורך היותו מוכרח להיות במקום זה, וצ"ע בכל זה.

זו בעלותו ליבשה עולים מזה המין מאות ואלפים – כן איתא

עוד (מנחות מ"ד ע"א) "גופו דומה לים", וכן הוא ברמב"ם (הלכות ציצית פ"ב ה"ב) דהחלזון עינו כעין הים. ובירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) דתכלת דומה לים, וים דומה לעשבים, ולהנ"ל ניהא, דאכן גוון גופו דומה לים והוא מעט נומה לירקרק דומה לעשבים.

דו תבנית דיוקנו מצדו העליון דומה לדג שיש לו קשקשים, ואמנם מצדו התחתון הוא דומה לתולעת – הנה איתא בש"ס (מנחות מ"ד) דהחלזון בריותו דומה לדג, ופירש"י תבנית דיוקנו, וכן הוא בזה החלזון הנ"ל דמוצד מעלה דומה לדג שיש לו קשקשים. ובהכי איתא נמי כדברי הרמב"ם (הלכות ציצית פ"ב) דהחלזון הוא כדג. ואיתא נמי כפירש"י בדוכתא אחריתא (ע"ז כ"ה ע"ב) דהחלזון הוא תולעת, יען דאכן מצדו התחתון הוא דומה לתולעת.

ועיין בתוס' (שבת ע"ג ע"ב) דהחלזון הוא דג, ושם לחלץ (ע"ה ע"א) שאינו כמו דג ואינו חייב בצידתו משום יציאת נשמה. ולדברינו יבואר דהוא כמו דג, אלא דמ"מ כיון שיכול להיות מעט ביבשה אינו חייב בצידתו משום נטילת נשמה.

הו מציאות היותו עגול כתולעת, ובראשו יש לו כמין ויו הבולט מעט לחוץ כצורת חלזון, הנה כי כן איתא במשנה (כלים פ"ב מ"א) שקשר חלזון בראשו, ר"ל, דקשר שלשלת תוך הויו הבולט מן הכותל שזה הויו עשוי בדמות חלזון (ולאפוקי ארגמן כהה קוצין שהוא כאבן בעלמא ואין לו צורת חלזון בראשו, ואף מין

תנינא אצטבע בשני גוונין סומק ואוכם, משמע שהתכלת כלול גם מסומק שהוא אדום, ובהנ"ל ניהא, דכשמוציאים ממנו מעט דם (קדם הוספת הסממנים) הוא כארגמן דאית ביה אדמומית. גם ע"פ הסוד כבר הארכנו במק"א דז"א ונוק' תרוייהו אית בהו סומק ותכלת, אלא דז"א עיקרו ארגמן, והנוק' עיקרה תכלת, וזהו בסוד מ"ה וב"ן דמ"ה ומ"ה וב"ן דב"ן, ואכמ"ל.

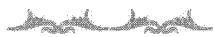
מז איין לו קיום כי אם במים מלוחים – כן איתא ברמב"ם (פ"ב דציצית ה"ט) דנמצא בים המלח, והיינו מים מלוחים כמבואר בדברי המפרשים. והך דאיתא בזהר דהוא מצוי בים כנרת, עיין בספר ים החכמה – תשס"ה (עמוד י"ז י"ח) מה שכתבנו בס"ד ליישב דברי הזהר ע"ד הסוד.

ין ייש בו דם התמצית המתפשט בגופו, ודם נוסף דמיפקד פקיד תוך שלפוחית מיוחדת שממנו מוציאים צבע התכלת – כן איתא בתוס' (שבת ע"ה ד"ה כי היכי, עי"ש בשיטת ר"ת), דזה הדג יש לו ב' מיני דם, דם התמצית שהוא דם חיותו, ודם נוסף דמיפקד פקיד.

בש"ם (מנהרין שם) דהעולה להר רואה שם חלזון, ולמהר כשירדו גשמים נתמלא ההר כולו חלזונות.

ח צבע דמו כארגמן הנוטה מעט לכחול, ואולם כאשר מוציאים ממנו כמות גדולה צבעו שחור כדיו, וכשמוסיפים בו הסממנים נהפך דמו לתכלת – ובהכי אתי שפיר זה המין הן כדברי הערוך שדמו בצבע תכלת, כי כן הוא בתחילה כאשר מוציאים ממנו מעט דם, והן כדברי הרמב"ם שהוא בצבע שחור כדיו, ומעין זה פירש"י בפירושו עה"ת (במדבר ט"ז, ל"ח), עיין שם דצבע תכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב ומקורו במכילתא, והנה המין הנזכר כאשר מוציאים ממנו כמות מרובה הוא שחור, וניהא כדברי הרמב"ם, אלא דכשמוסיפים בו הסממנים הנזכרים ברמב"ם נהפך לתכלת.⁷

ובזוה"ק בראשית (נ"א ע"ב) נמו איתא דנהורא תכלת הוא אוכמא, ולהנ"ל ניהא יען דכאשר מוציאים ממנו דם הרבה הוא אוכמא. ועיין בזהר תרומה (קמ"ט ע"ב) דתכלת דא ביומא

ג. ואולי משם יצא לו להרמב"ם שהתכלת הוא שחור כדיו, ויל"ע בזה עוד.

ד. דנראה דמה שאמר הרמב"ם דדם החלזון הוא שחור כדיו, היינו מעיקרא בעת צאתו ממקורו, ואולם התכלת עצמו שבציצית לאחר תיקונו ע"י סממנים שונים הוא כעין רקיע, וכמפורש בדברי הרמב"ם (פ"ב דציצית ה"א) "תכלת האמורה בתורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כפתוך שבכחול, וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע", והיינו לכאורה דומה לתכלת. וכן הוא שם להלן (ה"ב) "מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו לעין התכלת, ודמו שחור כדיו וכו' ומרתיהין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע, וזו היא התכלת של ציצית".

צומח, והוא חי, אמנם ידענו כי כן שהרי חי הוא שגופו מתנועע במקום גידולו אילך ואילך וע"פ שאין שום אויר נושב בו ולא מים רדופים מנענעים אותו, ויש במינו דם וצבעו ירוק דומה לים, וצומח הוא שאינו זו ממקום גידולו אלא שרשו נעוץ ותקוע בקרקע הים כאילנות הארץ, ואחד לע' שנה נעקר משם ועולה מן המים, ואז הוא דומם בלא תנועה כלל, כמו האילנות אחרי עקירתם, ועלייתו אינו אלא מטבע המים וכבדם, שכל הדברים הקלים צפים על פניהם, ויש ביבשה ג"כ בר נש דמור, וזכרוהו בירושלמי וכו'. ובוהר סיפרו לנו וכו', כל אלה בעלי נפש היה והם תקועים ומחוברים במקום גדולם זמן ידוע".

גב בהכי ניהא דכרי ספר הקנה (הלכות ציצית) דהחלזון דרכו לתקוע ולחפר עצמו בארץ, וכן הוא בזה המין דבתחילת גידולו הוא מחובר לקרקע וכנ"ל, וגם כשעולה ליבשה מחמת הרוח וכדו', חלק התולעת שבו מכוסה בארץ ע"י שתוקע ומחפר עצמו בארץ.

מזו **אי** אפשר להוציא דמו בדחיקה בעלמא כי אם על ידי פציעה, אלא שמכל מקום מחמת דקותו וחלישותו אפשר לפוצעו בידים – והנה חך דאפשר לפוצעו בידים מבלי צורך לקורנס, כן הוא משמעות הגמרא דנהגו לפוצעו בידים, וכמפורש ברש"י "דוחקו בידיו שיצא דמו", והיינו דלא כהמין הנקרא ארגמן כהה קוצים שביתו קשה כאבן ובהכרח נצרך לקורנס כדי לפוצעו.

יא **אין** בו גידים ועצמות – כן מבואר בירושלמי (שבת פ"א ה"ג) ע"פ הכנת הפני משה, עיין שם שאין בו גידים ועצמות.

יב **הוא** כתולעת שאין בו חלוקת אברים, אלא שמצד מעלה יש לו רגלים, וביתו אטום ודומה לדג – כן מבואר בדברי הר"ן (שבת ק"ז) דהחלזון גופו אטום ואין בו חלוקת אברים, וכן הוא בזה המין שכל גופו כתולעת מבלי חלוקת אברים, וביתו אטום ודומה לדג.

יג **הגב** שעיקר מאכלו מיני סם הממיתים אנשים אין הסם מוזק לעצמו – הנה מזה נראה שיש לו כח עמידה כנגד מחלות, ויש להסמך לזה המובא דהחלזון רפואה לתחתונות, דמאחר שיש לו כח עמידה כנגד מחלות שמוא יכול לשמש כרפואה נגד כמה מחלות.

יד **בתחילת** גידולו נמצא בתחתית הים ותקוע בארץ כדוגמת הצומח המתנועע במקום גידולו, ובהמשך הזמן מת האילן ונעקר הדג מן האילן ועולה למעלה על הים – הנה כי כן איתא בראב"ד בהקדמתו לספר יצירה (ר"ה התיב הח) "כי הנה החלזון אי אפשר לעמוד עליו אם הוא מכלל הדגים או מכלל הצומח כי הוא חי ומתנועע, ואינו מחליף מקומו כי הוא נעוץ ותקוע בארץ". והיינו ממש כדאמרן. וכן כתב הרמ"ע (מאמר צבאות ה' ה"ב אות ט"ו) "החלזון הוא דומם, והוא

הדם כהי החלזון אינו אלא מעליותא, אך לאו לעכובא איתא שלא יהא אפשר להוציא הדם מן המת. ואפשר שעדיין אין בקיאים די בזה, וצ"ע. ועכ"פ אין די בקושיא זו לשלול זה הדג אחר שכ"כ ראיות מובא יש בו.

יז) **בהיות** צבע הדם לבדו בלתי הוספת סממנים צפון מעבירו – כן מבואר בש"ס (גדה ס"ב ע"א) צפון צבע נמי מעביר, ובתוס' (ובחים צ"ה ע"א) דאף תכלת עובר ע"י צפון. וכן מבואר בדברי רבינו גרשום מאור הגולה (מנחות מ"א ע"ט) דתכלת עובר ע"י צפון, ואכן זה התכלת אם אין מוסיפים לו מרכיבים נוספים צפון מעבירו, לאפוקי ארגמן כהה קוצים שאין צפון מעבירו.

אלא דעיין להמהרש"ל (ים של שלמה כ"ק צ"ג ע"ב) דצפון אינו מעביר התכלת, ולכאורה היינו דלא כהתוס' זבחים ורבינו גרשום הנ"ל, וכבר נרגש מזה הגה"ק מראדזין (פתיל תכלת עמוד פ"ב) דרבינו המהרש"ל אישמטיתיה להתוס', ועיין עליו שם דמ"מ ראה לדברי המהרש"ל מדברי הגמרא בע"ז (ע"א ע"א), עי"ש מה שהאריך בזה. ובנוף סימני בדיקת התכלת הנזכר בגמרא (מנחות מ"ג ע"א) במי רגלים ומגביא גילי ומיא דשביליתא, יש לעיין במין זה שעדיין לא נבדק, גם קשה לידע מהותן המדוייקת דאלו הסימנים ה.

וחך דאי אפשר להוציא דמו בדחיקה בעלמא, הנה כי כן מבואר בשו"ת בשמים ראש סימן רמ"ד (וכבר נודע דוקה"ק ההתם סופר זי"ע קרא אותו 'כזבי הראש', אך מ"מ וקה"ק הגר"ע איגר זי"ע מזכירו בספרו להלכה בכמה מקומות, ואף השדי חמד הביאו להלכה, ואכמ"ל), דאינו נקרא בשם חלזון אלא אם כן דמו מובלע, אבל אם אינו מובלע כלל ובדחיקה בעלמא הוא יוצא אינו נקרא בשם חלזון, עי"ש. והנה בכאן כיון שהחלזון גדל תוך בית, לא סגי בדחיקה בעלמא אלא בהכרח לפוצעו, וכזה ניחא אפילו לדעת הרמב"ם דס"ל שהוא דג, יען דכאן הגם שכרייתו דומה לדג ומ"מ הוא בית.

יז) **על** הרוב ימות החלזון בעת שמוציאים ממנו דמו, ואולם אומן מומחה יכול להוציא דמו מבלי נמילת נשמה – דהנה פשטות שתמא דגמרא משמע דאי אפשר להוציא דמו מבלי נמילת נשמה, אלא שמ"מ כתב הר"ן (שבת ק"ז) דשפיר אפשר להוציא דמו מבלי נמילת נשמה.

ומז"מ צ"ע יען (דלעת עתה) כאשר מוציאים הדם מן החלזון המת, אין כל ערך לצבעו כי שוב אי אפשר לייצר ממנו צבע הראוי לצביעה כלל, ואילו מלשון הגמ' (שבת ע"ה ע"א) נראה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליצל צביעה, משמע דהוצאת

ה. והמין הנקרא ארגמן כהה קוצים, כיון שע"פ המדע נמצאים בו כל המרכיבים דקלא אילן, לכן כל הסימנים הנזכרים בש"ס (מנחות מ"ג) בענין בדיקת הצבע אם הוא תכלת או קלא אילן, אי אפשר

גימטריא ר"ם, ועם תיבות ציצית הוא גימטריא תת"ן כמנין תכל"ת. קבלה היא בידי בשם הגאון ר' יעקב מעמרליש מלובלין שבזה הוא מסיר החושך וכו' והוא מבטל אותו החשך שמפסיק בינו ובין השכינה, עכ"ל.

שמענין מדבריו דאף בזמן הזה יכולים לצאת ידי חובת תכלת ע"י הכוונות, ואולם הא ודאי דפשוט כוונתו דאינו אלא במקום אונס, דדוקא בכחאי גוונא השיבי הכוונות כנוף המעשה בפועל, אך הא מיהת כל היכא דאפשר לקיים המצוה ע"י מעשה בפועל, בודאי עדיף טפי.

וכיוצא בזה בענין המבואר בשעה"כ דרוש ד' דציצית (דף ו' ע"א) "כי ב' מיני ציציות הם, התכלת והלבן, ר"ל, כי בזמן שביהמ"ק קיים היה חוט תכלת עם הלבן, ובזמן הזה לא יש כי אם לבן וכו', ונבאר ענין הציציות, כי הנה נתבאר לעיל כי שני מיני ציציות הם, האחד מלבן ותכלת כמו שהיה בזמן שביהמ"ק קיים, והב' כולו לבן כמו שאנו נוהגים עתה בזמן הזה וכו', וזהו הטעם שאין לנו תכלת בזמן הזה", עיי"ש סוד הענין. ואמנם כל זה אינו אלא היכא דאי אפשר, אך הא מיהת היכא דאפשר לקיים מצות תכלת גם בזמן הזה ודאי שפיר טפי.

יהו דמיו יקרים – כן איתא בש"ס (מנחות מ"ד ע"א) "הלזון זה וכו' ועולה אחד לשבעים שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים".

והנה כל אלו הסימנים ישנם בזה החלזון הנזכר הנקרא ינמינה, ובאינך מינים שנתגלו עד היום ומוענים עליהם שהם התכלת, קשה למצוא כל כך סימנים המוכיחים על אמינותו.

ד.

באופן שאפשר לקיים בזה"ו מצות תכלת בפועל עדיף טפי מלקיימה ע"י כוונות ויהודים

הנה איתא בספר קב הישר (פרק מ"ה) וזה לשונו קבלה היא בידי מן אנשי מעשה, שאם היו יושבים בטלים מן המצוות, היו ממשמשים בציצית, והיו מסתכלין בהן, כי ההסתכלות בציצית היא ענין גדול ותקומה אל השכינה בגלות. והיודעים סוד יהוד בקבלה מכוונים בשם אחד גדול ונורא שהוא גימטריא עי"ן, ובזה הם יוצאים אף בזמן הזה סוד מצות תכלת בציצית.

והנה אגלה טפה ואכסה מפחיים בענין תכלת, כי תכל"ת הוא גימטריא תת"ן, והבן אדם הוא מהוייב לראות בב' עינים את הציצית, וב' פעמים עי"ן

לבדקם בארגמן הנ"ל, להיותו דומה במרכיביו לקלא אילן, ואולם הינטינא שונה במרכיביו לקלא אילן.

וכבר כתב הגה"ק מראדזין בדורות אלו הסמוכים אל הגאולה מתחיל להתנוצץ מעט מן האור הלעיתיד לבוא, ולכן יש לדון אם זה התכלת ראוי לזכרו, יען הרוב הסימנים איתנהו ביה, ולמה נתעכב מלקיים זו המצוה?

ו. ואע"ג דדבר גדול מעין גילוי זה אינו ראוי כי אם לאדם גדול בעל רוח"ק אמת, וכדוגמת הגה"ק מראדזין ז"ע, י"ל חדא דכל אותם שעסקו בגילוי התכלת אחר הגה"ק הנזכר יש להמליץ עליהם דשליחותיהו קא עבדי, וכהך דאיתא בספר מחנה דן להגה"ק מהר"ש מאוסטרפאליא שבשנת ת"ר יקום אחד בת שבע ובכוח התורה יברר וילבן מציאות התכלת ויחזיר עטרת התכלת ליושנה, יען דאיהו המתחיל לעסוק במצוה זו, וטרח עליה הרבה ויגע הרבה, והוא הראשון שהכין לפנינו כשולחן הערוך כל צדדי הראיות ובירורם וכו', והלכך אף בדורותינו שליחותיהו דמרא קמא קעבדינן, דכל עיקר גילוי התכלת בדורות האחרונים אשר ממנו ואילך, ככחו וכחו דמי, ולאשר זכינו לדירת א"י, נתחדשה מציאות הבדיקה בימי ההגים שכאן, ומסתבר שאף הגה"ק מראדזין, אלמלי היה בא"י ומכיר זה הדג, היה מסכים עליו אחר דאית ליה כמעט כל הסימנים הנזכרים בדבריו ועוד יותר מהם. ואף גם כמה סתירות מדברי הראשונים יתיישבו על ידו, וכנ"ל בפנים. ואתיא נמי כדברי הראב"ד והרמ"ע מפאנו שכל דבריהם דברי קבלה, והוא הקדוש ז"ל הוכרח לעייל דבריהם בדוחק מבלי ביאור על פי דרך הפשט, ולדברינו א"ש.

ועיין בספר אבניה ברזל משמיה דמוהרנ"ת ז"ע, אהך דאמר הכתוב 'הביאו אל משה', דהכוונה בזה היא דדייקא אותם שהביאו מלאכתם למשה, הובאה מלאכתם לשרת בקודש אצל משכן ה', ואולם מי שלא הביא מלאכתו למשה, הגם דאיהו גופיה גברא רבא ויקירא הוי ומלאכתו מלאכה גדולה וחשובה, לא הובאה מלאכתו אל הקודש להיות מכלי המשכן. ומכאן יצא לו למוהרנ"ת דאדם פשוט המקושר לצדיק אמת, איכא ביה מעלה יתירה על אדם גדול שאינו מקושר אל הצדיק. וכבר נודע ממקובל אחד ממארי דרזין שלא היה כל כך בעל השגה כחביריו, ואף על פי כן זכה ליותר מהם מחמת גודל התבטלותו לצדיק האמת היחיד במעלה.

והנה נודע מרבה"ק מברסלב שאמר שממנו עד המשיח לא יהיה עוד חדשות עד לביאת המשיח, גם נודע שהרה"ק מבארדיטשוב אמר ששנת תק"ע היא עת רצון המסוגל להגאולה, וכשסיפרו זאת לפני רביה"ק אמר "שנת תרח"ם אף היא שנה", כלומר, דשנת תרח"ם היא עת רצון המסוגל לגאולה, ובשנה זו גילה הגה"ק מראדזין את מציאות התכלת, ומחמת זה הדיבור שיצא מפ"ק רבה"ק היו מתלמידי תלמידיו דרבה"ק שסמכו על התכלת דרבה"ק מראדזין, דסברו שעל זה הגילוי כיון רבה"ק. והנה אותם העוסקים בגילוי זה המין הנקרא ינטינה מקושרים בפנימיותם לרבה"ק ונתקרבו על ידו וכו', ומצד זה י"ל מעט דנחשב הגילוי ע"ש רבה"ק, ואולי זהו שאמר רביה"ק דממנו ואילך לא יהיה חדשות, ואח"כ הגיד על תרח"ם, וכוונתו שגם תכלית הגילוי דתרח"ם יתגלה על ידי אותם המקושרים אליו ונקראים על שמו, וכל זה בדרך אפשר כמובן, ודייקא באופן שאכן מין זה המדובר הוא התכלת הנכון.

ה.

**פלוג' הראשונים האם כל מין
הלזון כשר לתכלת או דבעינן
דוקא מין מסוים**

והנה איתא בתוספתא וברייתא דמסכת ציצית דהתכלת אינו כשר אלא מן החלזון לבד, ונראה שכן פסק גם הרמב"ם (פ"ב דציצית ה"ב), דזה לשונו, כיצד צובעין תכלת של ציצית, לוקחין הצמר ושורין אותו וכו', ואחר כך מביאין דם הלזון, והוא דג שדומה עינו לעין התכלת, ודמו שהור כדיו, ובים המלח הוא מצוי, ונותנין את הדם ליורה ונותנין עמו סממנין וכו' ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע, וזו היא התכלת של ציצית". הרי דכתב דמביאים דם הלזון, ומינה דעכ"פ התכלת הוא מן החלזון, והגם שיש לדון אי דבריו אלו לעכובא איתמר אי לאו, מ"מ כן נראה לכאורה.

ומעתה יש לחקור בפירוש מלת הלזון, האם החלזון הוא שם כללי, וכל שנכנס תחת גדר הלזון כשר לצבוע מדמו תכלת, או דלמא החלזון הוא מין מסוים דייקא הנקרא כן. ולכאורה היה נראה שנחלקו בזה רבותינו הראשונים, דמלשון הרמב"ם משמע שהחלזון הוא מין מסוים הנקרא הלזון, ואמנם מלשון הראב"ה ומוסף הערוך והחז"י נראה שהוא שם כללי הנקרא פורפירא הכלול מכמה מינים. ועיין לרש"י במס' ע"ז (דף כ"ה ע"ב) דהחלזון הוא לימ"ץ ופירושו שנעק, ובתפארת ישראל בהקדמה לפירושו על סדר מועד, והוא הנקרא

בלח"ק שבלול, כמובא ברש"י (שבת ע"ז ע"ב) שבלול לימצה, וכ"ה בפירושו על תהלים (נ"ה, ט), וכ"כ רבינו גרשום (בכורות ל"ה ע"א) חלזון בלע"ז לימ"ץ. וכן משמע מדברי הר"ן בשבת, ולדעתם נראה שחלזון הוא שם כללי, וכל מיני חלזונות במשמע, ולא דוקא מין מסוים.

ו.

**אפשר שיש להכשיר המורעקס
בדיעבד להיותו נקרא בשם חלזון**

והנה להצד שהחלזון הוא שם כללי ואינו מין מסוים, יש לדון האם התכלת שמוציאים מהמין הנקרא מורעקס (ארגמן כהה קוצים), דאע"ג שכבר כתבתי דלענ"ד זה המין ודאי אינו החלזון הנזכר בחז"ל שמדמו היו צובעים תכלת, שהרי צבע דמו ארגמן, ומעולם לא היה ביכולת להפיק מדמו צבע תכלת זולת בשנים האחרונות שנתחכמו אנשים והמציאו ע"י כמה חכמות אפשרות להפיק מדמו צבע תכלת וכנ"ל, שמן הטעם הזה נראה שאינו החלזון הנזכר בחז"ל שממנו הוציאו התכלת, מ"מ שמא יש להכשירו מצד היותו נקרא בשם חלזון, כיוון דברייתא תנא שהתכלת כשר מחלזון, וסתם ולא פירש חלזון ממין מסוים, מכלל דכל הנקרא בשם חלזון במשמע, וכנ"ל בדעת הראב"ה וכמה ראשונים דבדיעבד יש להכשיר כל מין חלזון כשר בדיעבד, ועכ"פ כיון שלא מצינו בדבריהם להדיא לפסול, שמא יש מקום להכשיר החלזון הנקרא מורקס שהוא ארגמן כהה קוצים, דאף הוא בכלל חלזון ופורפירא וכנ"ל, ולכן הגם שהיותר

ועל פי זה ניהא מה שהמציאו בדורינו שתוך צבע הארגמן (היוצא מן המורעקס הנ"ל) כלול צבע תכלת, והוא יען דהארגמן הוא כנגד הו"א, ולהיות הו"א כלול גם מו"ק דב"ן שהוא הנוק' שצבעה תכלת, לכן אית ביה בארגמן גם צבע התכלת, וזהו הסוד כמה שהמציאו בדורנו להפיק מתוך הארגמן (מורעקס) צבע צבלת. ועל דרך זה בענין התכלת (שהוא יניטינה), הנה מבואר בזהר דאית ביה נמו גוון אדום בגויה, ומלול מכל הגוונים, ואח"כ נעשה תכלת, וכן הוא ביניטינה הנ"ל שצבע דמו דומה לארגמן הנזכה מעט לכחול, ולבסוף נעשה תכלת, שזהו לסיבת היות המלכות דמ"ה שהוא יעקב - בחינת דכורא הדומה במעט לו"א כלול תוך הנוק', ומסתבר שמוזה האדמומית נמשך צבע השחרות להיניטינה, ואח"כ מוציאים ממנו תכלת שהוא סוד הנוק' - מלכות דב"ן.

והנה מבואר בהקדמת הברכה (נהר שלום דף כ' ע"ג) דבתיבת 'במצותיו' נמשכים המוהין "למספר אותיות דכלים דו"א שהם נקראים צד נוק' שבו (ר"ל, לו"ק דב"ן), ומשם נמשכים ומתפשטים עוד עד נוק' דו"א מצוה תחתונה, וזהו במצותיו תרי, ממצוה עליונה [שהיא ו"ק דב"ן] עד מצוה תחתונה [שהיא המלכות דכללות], ור"ל, כי בנין ותיקון רחל נוק' דו"א היא

נכון הוא להוציא התכלת מן המין הנקרא יניטינה, דרוב הסימנים איתנהו ביה, מ"מ לעת עתה כל זמן שלא נמצא עדיין מי שיוכל להפיק מן היניטינה כמויות הרבה של תכלת שיהיה די לצבוע בדמו ציצית, אפשר שיש מקום להשתמש במורעקס הנ"ל הכשר בדיעבד לכמה ראשונים זולת לדעת להרמב"ם דסבירא ליה דהחלזון הוא מין מסויים, דלדידיה יהיה המורעקס פסול¹.

ז.

ע"פ הסוד נראה שיש להכשיר התכלת היוצא מן הארגמן

ויש לומר בסוד הענין בהקדים המבואר במ"א, דאיתא בתיקונים דהארגמן הוא כנגד הו"א, והתכלת כנגד הנוק', ומכל מקום מבואר שם דהן התכלת (שהוא הנוק') והן הארגמן (שהוא הו"א) כלולים מכל הגוונים. והענין הוא, דנודע היות הו"א כלול מדכר ונוק' שהם ו"ק דמ"ה וו"ק דב"ן, דו"ק דמ"ה הוא הדכורא ונקרא ו"א, וו"ק דב"ן הוא הנוק' ונקרא לאה או רחל הגדולה, וכמבואר בהקדמת רחובות הנהר (דף ז' ע"ד) ובע"ח שער אח"ך פ"א (דף י"ז ע"ד). ועל דרך זה נודע דהנוק' כלולה גם היא מדכר ונוק' שהם מלכות דמ"ה הנקרא יעקב ומלכות דב"ן הנקרא רחל, כמבואר בהקדמת רחובות הנהר (שם).

ז. ואף להרמב"ם יש צד רחוק להכשיר, דשמא אין כוונתו לאפוקי שאר מיני חלזונות, אלא שדיבר מן החלזון שממנו היו מוציאים, אך אם ימצא מציאות שיוכלו להוציא דם בצבע תכלת גם ממין אחר, אפשר דמודה שכשר בדיעבד, וצ"ע.

המה' ניסן תשס"ט) דקידוש החמה מורה על התעוררות רחמי העליון שהוא הז"א בעלותו לז"ת דעתיק בבחי' למעני למעני אעשה, ולהכי נקטינן לגבי קידוש החמה כתקופת שמואל שהוא התקופה דלעילא בבחי' היושר שהוא ז"א בסוד מוכב כל עלמין שאין שם אהיות החיצונים, ודלא כתקופת ר' אדא שהיא התקופה דלתתא בבחינת העיגולים שהם הנוק' בסוד ממלא כל עלמין.

ולטעם היות כללות ענין קידוש החמה נמשך מצד התעוררות העליון שהוא ז"א, לכן לא נתגלה עדיין כי אם אופן הוצאת התכלת מן הדבורא שהוא הארגמן (מורעקס), ועדיין לא מטיא שעתא שיתגלה אופן הוצאת התכלת מן הנוק' שהוא התכלת (ינטינה) שהוא האופן היותר כשר לכתחילה לכל הדעות (כפי הנראה לעת עתה), ולפיכך כעת הייה בהכרח להשתמש לכה"פ בדיעבד בבחינת התכלת הנמשך מן הדבורא שהוא ארגמן, ומעין סוד קידוש החמה שהז"א הוא המתעורר להעלות את הנוק' אליו כדי להתייחד עמה לעילא ולעילא ואיהי מצד עצמה אינה ראויה עדיין לעלות, ובוכות תחילת המשכת ההתעוררות הבאה מצד העליון, תתגלה הנוק' ביפעת תפארתה ונוכה שיתגלה גם התכלת האמיתי היוצא מהנוק', כי כן היא המדה שעל ידי ההתעוררות הבאה מצד הדבורא נשלם הענין גם מצד הנוק', דבכה טיפת הע"ב דדבורא נשלם גילוי המ"ב דהנוק', ואז יוכלו לצאת ידי חובת המצוה גם לדעת

נתקנת ממוחין דאימא שהן מספר אותיות דכלים דז"א, והם בחינת ו"קן דב"ן כמבואר באורך במקום אחר, באופן שבמוחין דאימא הזו"ן הם משותפים".

שמוע מינה דהמוחין הנמשכים אל הנוק' שהיא המלכות הכלולה ממלכות דמ"ה ומלכות דב"ן, נמשכים לה באמצעות הו"ק דב"ן שהם צד שמואל דז"א – בחינת הנוק' שבו, יען דשניהם כמין אחד הם הישויים, בו"ק דב"ן נקרא מצוה עליונה והמלכות מצוה תחתונה, והמה כשותפים, ומכאן יש לנו ללמוד דהתכלת הנמשך ויוצא ונמשך מן הז"א (כלומר, התכלת היוצא מהארגמן – מורעקס) כשר גם הוא לתכלת, יען דהתכלת שהיא הנוק' נמשכת מן הו"ק דב"ן שהוא צד שמואל דז"א.

וזהו המבואר בסה"ק ליקוטי מוהר"ן (סימן י"ח אות ז') "כי התכלת מעורב שחור עם לבן, והוא גון שבין שחור ולבן", עיי"ש. והיינו דז"א אית ביה לבנונית, דכלול הן מארגמן והן מלבנונית, והנוק' כלולה משהרות, והתכלת הוא ממוצע וכלול משניהם, כלומר, דהוא כלול מב"ן דמ"ה וממ"ה דב"ן, והיינו ו"ק דב"ן ומלכות דמ"ה.

ח.

קידוש החמה – התעוררות מצד רחמי העליון

ובהאמור יובן שייכות ענין זה לקידוש החמה, דכבר נתבאר (כמאמר לקידוש החמה הנדפס בראש פפרינו 'פני

הרמב"ם דסבירא ליה דהחלזון הוא מין מסויים^ח.

ט.

קידוש החמה מחזור או"ר גימט'
ר"ן

והנה בקידוש החמה דהאי שתא מתחיל מחזור ר"ן, והוא בגימט' או"ר, ואולי ירמוז ע"פ המבואר דבקידוש החמה מתייחדים החמה ולבנה למעלה במקום ז"ת דעתיק באופן ששניהם משתמשים בכתר אחד, והיה אור הלבנה כאור החמה, וכמבואר כל זה לעיל בהמאמר בפני חמה, והנה בעת ההיא נמשך לה ג' פעמים או"ר, דבזמן היותה מלבשת מן החזה ולמטה אין נמשך לה אלא ב' פעמים אור בסוד הפסוק ושמתו בדכ"ד שמשותף, וכמבואר בכוונת ואהבת העולה בגימ' ב' פעמים אור בגימט' בי"ת, כמבואר בע"ח שער כ"א פ"ב (דף ק"ב ע"ג ולחלו), ואמנם לעתיד לבוא יתחברו לאה עם רחל, ובעת ההיא לוקחת רחל גם השליש העליון, ונמצא לוקחת ג' פעמים אור, כמבואר בע"ח שער ל"ג פ"א דפעמים לוקחת רחל גם את השליש העליון בסוד גניבת יוסף.

וזה השליש העליון הנ"ל שהוא בלאה, הנה בשל"ח פ"ה (דף ס"ב ע"ד ס"ג ע"א) מבואר דבתחילה לוקחת לאה תמ"ד אורות, ואח"כ מתחלקים האורות ללאה ורחל באופן שרחל לוקחת כמנין א"ת ולאה כמנין ג"ם, ע"ש. ולאורה הוא פלאי

ולכן אפשר שמן הראוי להכשיר בזמנים אלו, ומכ"ש בעת ברכת החמה, התכלת היוצא מן המורעקס, ויכוין שהוא סוד הז"א, ועל ידו נמשכים המוחין דו"ק דב"ן (כי צבע הארגמן שהוא ו"ק דמ"ה ניטל ממנו), ויצא ידי חובת המצוה להנך פוסקים הנזכרים לעיל, וע"י גודל היחוד דלמעני וכו', נזכה להוליד הנוק' בתפארתה. שהיא מלכות דמ"ה ומלכות דב"ן, בסוד ברוך וכו' עושה מעשה בראשית, דהז"א שהוא סוד ברוך מאציל ומתקן הנוק' בסוד מעשה בראשית, כמבואר בספר הקנה וכמובא בהמאמר לקידוש החמה בספרינו 'פני חמה', ואף באופן שלא זכינו עדיין להתגלות התכלת מצד הנוק', הלא הדבורא עצמו יכול גם הוא להשלים הנוק', והיינו ע"פ נגלה שבשעת הדחק יכולים לסמוך על דעת כמה פוסקים הגם שאינו מוסכם בדעת הרמב"ם, ויכולים גם כזה לבוא לסוד התכלת שהוא התכלית כמבואר בסה"ק ליקומי מוהר"ן (ה"א סימן י"ח), ולבוא אל תכלית השעשועים העליונים שזה תכלית כל התכליתים, ולעורר רחמי העליון מצד הסובב עד שימשך על ידו הגילוי גם מצד הממלא בעגלא ובזמן קריב אכ"ר.

ת. דכבר נודע מדברי הרמ"ד וואלי דחכמי הספרדים שורשם מן הנוק' שפנימיותה חכמה בסוד אבא יסד ברתא, ולכן לדידיה דייקא התכלת הנמשך מהנוק' כשאר למצוה.

השלישי, ונמצא לוקחת א"ת אורות לחלקה, ואז מתגלה סוד תמונת אותיות, ולכן זמנים אלו מסוגלים להשגת סודות האותיות בתמונתם שזה סוד א"ת עם השכל הרוחני דג"ם שהוא שכל רוחני דבחינת ראייה דאבא.

והנה בתחילת התנוצצות הגאולה לא נתגלה כי אם סוד אותיות שהוא ענין היחודים דרבינו האר"י, וז"ס לאה – ו"ק דב"ן, והוא התנוצצות בעלמא, ולכן לא זכינו עדיין לגילוי התכלת הנמשך מצד רחל כי אם התכלת הנמשך מצד הדכורא – ו"ק דב"ן שהוא לאה והוא המורעקס, ואמנם עיקר הגאולה הוא בעלות רחל למקום לאה ובנ"ל, שאז יורשת רחל סוד התמונה, ואז מתגלה התכלת האמיתי דרחל שהוא הינטינה הנ"ל (כפי הנראה לע"ע), וזה ענין הרז, כי משמעות רז יורה על סוד שאי אפשר להסבירו באותיות באופן המובן, אלא שמשתמשים בכלים כמושל, וצריך המשיג לידע להפכו לאור, להפשיטו מאותיות ולהבין פנימיותו שהוא אור, וכן הוא בבחינת הסוד דתמונת צורת האותיות, ונמצא הזמן גרמא לעורר רחמים על גילוי התכלת האמיתי שיבא בע"ה יחד עם גילוי סודות תמונת האותיות בשוכ ה' את שיבת עמו בכוא לציון גואל ברחמים פשוטים בב"א.

דבכמה מקומות מצינו המשכת תמ"ד אורות ללאה, וכגון בברוך שם דק"ש ובכוונת תורה לשנה וכו', ולאט אישתמיט בשום דוכתי שמן התמ"ד אורות שלוקחת לאה נמשכים א"ת אורות לרחל.

וי"ל דבזה"ו שאין רחל עולה לשליש עליון דת"ת, אינה מקבלת אותם האורות, דאיתא ברמ"ק ועמק המלך וכן משמעות ספר התמונה, דתורת הקבלה דלעתיד לבוא היא בסוד תמונת צורת האותיות, כלומר, דיזכו להשיג כל התורה ועמקי סודותיה וכו' תוך תמונת צורת האותיות, וז"ס א"ת ג"ם, דלאה שהיא בחינת אהוריים דאימא היא בחינת האותיות – בינה, ועל זה ירמוז א"ת – מא' עד ת', ואמנם רחל היא סוד התמונה והראיה הרוחנית בסוד אבא יסד ברתא, ולעתיד לבוא תעלה רחל למקום לאה ותירש השליש העליון, ואז תתגלה השגת סודות האותיות בסוד התמונה, ואז ישארו ג"ם אורות אצל לאה, דלאה אף היא בתו דאבא בסוד ולבן שתי בנות כמבואר בשער ל"ח פ"ג, וג"ם רומז לאבא ע"ד המבואר בשער ט"ז פ"ב דאבא נוטל ג"ם חלקים ואימא א"ם, עיין שם. ונמצא דחלק האבא שלוקחת לאה הוא ג"ם.

והנה בקידוש החמה בעלות רחל למעלה למקום ז"ת דעתיק יורשת האור

